

УДК. 949.717.06/.09

Иван КАТАРЦИЕВ

ПОЛИТИКА И ИСТОРИЈА — ИСТОРИЈА И ПОЛИТИКА*)

Се наоѓаме непосредно пред завршувањето на едно вонредно динамично столетие, пред завршувањето на дваесеттиот и пред влегувањето на новиот дваесет и први век кој на човештвото му носи нови предизвикувања исполнети со многу непознати. Пред тоа го поставуваат сè подлабоките продори на науката во откривањето на тајните на природата, новите технологии, интеграционите движења од глобален мапштаб итн.

Зад нас, во изминатите девет децении на дваесеттиот век, е акумулирано вонредно богато искуство во општествениот развој на народите кое не може да остане без влијание врз проектирањето на она што на човештвото му го носи следниот дваесет и први век.

Векот што незапирливо си заминуваш во историјата нам, на Македонците, нй остави непроценливи традиции: пред сè, длабоки темелни достигнувања кои ниту еден Македонец, без оглед на неговите лични идејни и политички определби, во колку држи за својата македонска културно-национална свест и самобитност, доколку има свое македонско национално достоинство, не може и не смее да ги доведува под сомнение. Се разбира, во наследството нй се оставени и длабоки трауми кои постојано ќе го возбуждуваат самочувството.

Не навлегувајќи во подробности во набројувањата на сè она што македонскиот народ го постигна и го загуби во векот што си заминуваш и чија последна деценија ја живееме, должни сме да потсетиме на оние моменти од нашето културно историско наследство кои, како што веќе рековме, не можат да бидат доведувани во прашање. Тоа е непрекинатиот од на маке-

*) Редакцијата се определи за објавување, иако овој број на списанието е за 1987 година, поради актуелноста на прашањето. Начинот на кој авторот го третира, поаѓајќи од актуениот политички миг денес, побудува интерес и може да предизвика конструктивна научна полемика.

донската национална револуција чија стогодишница е непосредно, за две години, пред нас. Тоа е оној 23 октомври 1893 година во кој како синтеза на претходните општествени револуционерни борби во Македонија се роди ТМОРО, односно ВМОРО и која што ги определи новите патишта и средствата на борбата на Македонецот во годините и векот што настапуваа, и кој, без оглед на сите отпори, ја оствари својата основна цел: создавање на држава на македонскиот народ и на сите жители на Македонија без оглед на нивната верска и национална припадност.

Тоа е Илинденското востание и неговата Крушевска република, светилник којшто непрекинато зрачи и го обезбедува духовното единство на Македонецот независно од местото на неговото живеење. Тоа е оној темелен камен од кој извира и врз кој се наслонува свеста за себеприпадништвото и правото на живот.

Веќе деведесет години, без оглед на сè, македонскиот народ живее со идеалите на Илинден. Тие биле, и се извор од кој се напојувала македонската национална мисла и акција. Традициите и името на Илинденската револуција неодминливо се вградени во сите борби и револуции што ги води македонскиот народ по Илинден. Практично сите тие се една продолжена илинденска национално ослободителна револуција на македонскиот народ по Илинденското востание од 1903 година до денес. Тоа е и Народноослободителната борба од 1941—1949 на сиот простор, ново современо изразување на македонската национална револуција. Тоа е свикнувањето на Првото заседание на Антифашистичкото собрание на македонскиот народ на втори август, на Илинден во манастирот Прохор Пчински, по втемелувањето на Авнојска Југославија, (29 ноември 1943), на коешто по четириесет и една година од Илинденското востание и Крушевската република се удрени темелите на новата македонска држава — Федеративна Македонија. Тоа е јуришот на ѕвездите на македонскиот народ од Егејскиот дел на Македонија во Граѓанската војна во Грција 1945—1949.

Тоа е она со кое македонското иселеништво веќе четириесет години во новите средини на живеење го гради своето македонско единство, ја изразува, афирмира и брани македонската национална самобитност. Тоа е ерупцијата на националното самоизразување на Македонците од Пиринскиот дел на Македонија и името низ кое се изрази и изразуваа таа ерупција — ОМО Илинден и тоа после четириесетгодишна жестока политика на репресалии и денационализација на еден тоталитарен режим.

Сето тоа најдобро зборува за трајноста на идеите, за длабочината на нивниот продор во сознанието на македонскиот народ, за наследството и пораките што ќе ни ги остави векот што ја живее последната деценија.

Наведовме неколку клучни моменти од скоро едновековниот развој на македонскиот народ чие значење за борбите за опстојување, ослободување и афирмација на македонскиот народ, македонската историска наука јасно и прецизно го одреди.

Меѓутоа, тоа не е сè. Македонската историска наука во овој современ зовриен политички амбиент во Југославија, во Македонија, на Балканот, во Европа и светот, кога на виделина се изнесуваат многу работи, кога се чувствува потребата од катарза, ослободување од баластот на едноумието, социјализмот и идеологијата, кога е во прашање иднината на балканските, и особено на македонскиот народ, нужно е јасно и прецизно да се покаже на спомнатите, но и на други трајности, во нашето историско битисување кои не можат да бидат игнорирани:

— да се укаже на бесмисленоста и опасноста од манипулирањето или, поточно речено, од злоупотребата на историските вистини;

— да се укаже дека активираниот политички живот во Републиката покажува неверојатно ниско ниво на историската култура што е само по себе проблем за возбуждавање;

— да се укаже дека во политичките комбинаторики, во борбата за власт, неморално и недопустливо е на постигнатите и признати резултати на македонската историска наука, без оглед на нејзините познати слабости, неразвиеност и лошо поставена општествена позиција, да ѝ се лепат паушални етикети на „официјална“, „режимска“ од одделни партии;

— да потсети дека напорите на македонската историографија коишто се насочени, пред сè, за задоволување на нашите македонски потреби, и кои имаат национална поддршка, не смеат да се мистифицираат, да се злоупотребуваат за раздувување на ниските страсти на национализмот — за србофобија;

— дека од постоењето на белите страници во проучувањето на нашето историско минато не смее да се прави обвинителен акт против македонската историска наука, ниту пак тоа да се симплифицира до апсурд. Сигурно е дека дел од тие бели страници се последица на режимската политика на идеологизацијата на историското минато, на социјалистичката доктрина за општествениот развој, за укинување на дијалозите и на конфликтите, за оковување на идеите, на самоистакнувањето и на додворувањето со цел да се сокријат ексцесите, самоволијата во историските настани, за да се осигура трајноста на владеењето, на поседувањето на власта. Меѓутоа, треба да се има предвид дека голем дел од тие бели страници се резултат и на други околности кои немаат врска со политиката на времето. И уште нешто. Кога се говори за белите страници јасно треба да се прави дистинкција меѓу нив. Не можат сите да се подведат под еден именител. Науката не смее да ѝ служи на политиката за зголемување на општествената тензија. По многу, од така наре-

чената категорија на бели страници, дискусијата не е завршена или не е почната.

— дека мемоарската дискусија, која создава превид во јавноста како историско откритие, како вистинска историја, не е ништо друго, туку процес на консолидација на историската фактографија од втор степен итн. Покрај тоа, во овој момент таа е и дел од политичките борби и во голема мера ѝ служи на демократизацијата на општествените односи, го расчистува патот на плурализмот. Но, тоа треба да се гледа само така и никако поинаку.

Во сето досегашно излагање наведовме само некои од проблемите што нам ни се чинат интересни за елаборација од гледна точка на поставениот предмет. Тие можат да се шират и да се стеснат. Меѓутоа, за да не останат само гола неразвиена и неаргументирана констатација, а тоа значи без функција во постигнувањето на саканата цел, ќе наведеме некои примери во поткрепа на направените констатации.

Во последно време, нешто повеќе од една година, со пробивањето на демократските процеси, во борбата за отворањето на поширок простор за напреден марш во рушењето на стерилното наследство на деформираниот и девалвиран болшевичко-комунистички режим, во циркулација се тези и идеи кои негираат сè што комунизмот како широко социјално движење на експлоатираните и национално потиснатите народи постигна. Не е наша намера да правиме социолошко-политиколошка студија за вредностите и дефектите на сталинизмот во светски размери, ниту пак за сличностите и разликите меѓу двата тоталитарни системи — нацифашизмот на Хитлера и болшевизмот на Сталина. Меѓутоа, апсолутно е значајно историските настани при нивното третирање да не се извлекуваат од времето и просторот ако се сака да се добие објективна научна претстава за нив. Во спротивно, се оди во политизација и злоупотреба која може да има повеќестрани негативни последици.

Типичен пример во тој поглед претставува односот спрема местото и придонесот на македонската левица вклучувајќи го и нејзиниот комунистички и коминтерновски дел во развојот и дефинирањето на македонската културно-национална и политичка мисла.

Денес е надвор од секаква дискусија историската вистина за придонесот на македонската левица во обликувањето на културно-националниот лик на македонскиот национален индивидуалитет и во продолжување и во насочување на ослободителната борба на македонскиот народ. Од почетокот на својата појава на македонскиот историски амбиент, како политичка сила таа

е непосредно поврзана со македонската ослободителна револуција и претставува битен фактор во формирањето на нејзините програмски цели, во обликувањето на нејзината физиономија и, најпосле, во нејзиното предметување во Крушевската република.

Битна карактеристика на нејзините програмски цели е настојувањето за мобилизација на масите на македонскиот народ, а по можност и на другите жители на Македонија, во остварување на своите непосредни интереси; ослободување и создавање на државна формација како најбитен фактор во борбата приспособена во времето и просторот. Тргнувајќи од процена на историските околности, се бори за обезбедување соработка со силите на историскиот прогрес.

Најдобар доказ за важноста и виталноста на социјалистичката и, потоа, на комунистичката мисла, претставува периодот меѓу двете светски војни, организирањето и водењето на НОБ на целиот македонски простор и доведувањето на борбата до нејзината цел — АСНОМ и создавањето на македонската држава. Оттука секое паушално негирање од класни, идејни или националистички позиции на резултатите на комунистичките идеи, на комунизмот како водечки фактор на силите на левицата и на масите што стоаа зад неа, е не само антиисториско, ненаучно, туку претставува типично копирање на практиката на комунистичката власт по војната — да се прогонуваат идеите, да се анатемисуваат, да им се суди!

Во овие времиња неверојатно е модерно, во борбата против комунистичката партија, сè што чинело и не чинело да се квалификува како комунистичко дело. Паушалните напади, мотивирани од најразлични причини, прифатени без нужната критичност и временско прецизирање на практиката на Партијата од тој период, не водат сметка дека со тоа ја доведуваат во прашање и борбата на македонскиот род за национално и социјално ослободување.

Стремежите и борбите на македонскиот народ, подвлекуваме, борбите на македонскиот народ за самостојност, прифатени и поддржани од Коминтерната во рамките на нејзините глобални класни и политички цели, со тоа се квалификуваат како вештачки, болшевички, коминтерновски измислици.

Та зарем е можно така да се оценуваат напорите на оние меѓувоенни македонски генерации, излезени од градите на левицата кои дадоа силен поттик за дефинирање на националната филозофија на македонското ослободително движење? Та зарем можат борците околу весниците „Балканска федерација“, „Македонско дело“, „Македонско знаме“, „Македонски вести“, кои

војуваа како против великобугарската идеологија на бугарската буржоазија и нејзиниот експонент — врховизмот, предводен од Иван Михајлов, така и против национализмот на бугарските комунисти, да се девалвираат само затоа што беа под влијанието на комунистичките идеи?

Та зарем основоположниците на современата македонска поезија — Никола Јанков Вапцаров, Коста Солев Рацин, Венко Марковски, Ангел Жаров, Коле Неделковски и многу други — беа комунистички производ што треба да се фрли на буништето на историјата?

Како да се оценат во рамките на оваа жестока стварност квалификациите на еден сегашен македонски политичар кој силовито јуриша за освојување на власта во оваа држава, идеен стратег на една од партиите во Републиката, кој корените на таа држава ги квалификува како „србомански врховизам“?

Како да се оцени следниов цитат запишан во јули 1989 година во еден македонски весник:

„Ако скопските врховисти мислат дека историскиот чин направен на Илинден 1944 година во македонскиот манастир Свети Прохор Пчински „Прво заседание на АСНОМ“ е втор македонски Илинден, тогаш тие многу се лажат самите себе си, а го лажат и својот народ зашто помеѓу Илинден 1903 и србоманското собрание во Свети Прохор Пчински има голема разлика. На Илинден 1903 година Македонскиот народ крена автохтона револуција да ја ослободи Македонија од турското ропство, да си создаде своја сопствена национална држава, без нејзино вклучување во која и да било држава . . .

Во Манастирот Свети Прохор Пчински се одигра еден антиилинденски чин, таму беше даден легитимитет на новиот србомански врховизам, таму беше направено предавство спрема Илинден 1903 година — предавство (на) македонската државотворна идеја, предавство и спрема обединувањето на македонската земја и нацијата¹. Не е важно колку уважениот политичар ја сфатил метафората на првиот и втор Илинден. Важното е во негирањето на автентичноста на НОБ и на нејзиниот најважен чин!

Како да се оцени сиот овој фронт против тоа што го создаде македонскиот народ под раководството на македонската левица во чиј центар се наоѓаа комунистите.

Ова прашање, најблагоречено, е кусогледо девалвирање на борбата на сопствениот македонски народ коешто отвора широк простор за повамперижување на старите шовинистички игри. Во суштина тоа е суспензија на македонската национална самобитност, на темелите на македонската државност.

¹ Драган Богдановски, Врховистичката фарса за самоопределувањето на македонскиот народ. Македонија, год. 7, бр. 300, Престон, Австралија 1–15 јуни 1989, стр. 4.

И тоа не е ново. Тоа е видено и чуено. Борбата за афирмација на македонскиот национален индивидуалитет, силите на национализмот и фашизмот меѓу двете војни ги напаѓаа како комунистички, болшевички, надевајќи се дека на тој начин ќе создадат политичка атмосфера за нивното ликвидирање во интерес на потисниците на македонскиот народ.

Практично, борбата против македонската самобитност и државност не е прекината по Втората светска војна. По малку или повеќе, таа е константна. Разликата е во тоа што во неа се вклучија и носителите на сталиновиот тоталитаризам на Балканот.

Денес таа е во офанзива. Аргументацијата е иста. Неуспеша да измисли ништо ново. Жалното е во тоа што таа наоѓа приврзаници и во нашата средина. Затоа политизацијата на историјата, извлекувањето на историските настани од времето и просторот, без оглед на намерите, е крајно опасно. Се претвора во напад против сопствениот народ и слобода.

Рековме дека историската култура во нашата средина е на многу ниско ниво. Тоа доаѓа до израз и во рубриката „Писма“ од читателите на дневниот македонски печат. Но, од неа не се имуни ни претставниците на државните органи.

Неодамна еден читател во „Нова Македонија“ напиша дека него не го интересира кога и како е создаден ЦК на КПМ. Тоа ги интересира комунистите!

Очигледно, независно од идејните гледања на авторот на наведената мисла, тој не го сфаќа значењето на овој историски чин не само во времето и просторот кога се одиграл, туку и понатаму за историскиот развој на македонскиот народ. Тоа е факт од големо историско значење и големи последици, независно од тоа дали некому тоа му се допаѓа или не. Тоа е дел од историјата на политичкото организирање на македонскиот народ, чекор понатаму во борбата за неговото осамостојување и опстојување.

Меѓутоа, за жал, како што спомнавме, недостигот на познавањето на сопственото минато е присутен и во органите на државната управа.

Не многу одамна пред претставниците на највисоката власт во Републиката е изнесено излагање во кое, иако кратко, е допрена историската проблематика. Иако целиот тој дел на излагањето, и особено неговиот дух, тешко можат да издржат критика, во случајот ќе се запреме на два пункта: во врска со прашањето за обединувањето на македонскиот народ, едно, и второ, по прашањето за изградување национална платформа на политичките сили во Републиката по виталното прашање на македонскиот народ.

Во првиот случај во текстот, откако се констатира дека националните идеали на македонскиот народ не се остварија во целост, освен во еден дел, во Вардарскиот дел на Македонија, се

вели: „Врз основа на оваа историска неправда и затекнатата поделба, денес повторно се обновуваат историските опции (подвлеченото е мое), се преиспитува оствареното и се поставуваат прашања за причините зошто е остварена држава на македонскиот народ само на дел од Македонија“. Во вториот случај се вели: „Голема историска задача е на сите нас во Републикава сите овие опции (државно правниот статус на Македонија во Југославија итн.) и барања да ги усогласиме и преточиме во заедничка и единствена национална програма, и тоа со демократски дијалог и толеранција, без судири и реваншизам, за да не се повтори трагичната историја на македонскиот народ особено во XIX и XX век“². (Подвлеченото е мое).

Како е можно до таа степен да се испушта од предвид постојаниот непрекинат интерес на македонскиот народ, и овде, во Републиката, и надвор од неа во редовите на иселеништвото, и во Пиринскиот и Егејскиот дел, за причините на поделбата на Македонија и за патиштата на нејзиното обединување. Та зарем се почнува од неа! Без тој интерес нема објаснување за причините на сегашното интензивирање на прашањето, но не од народот, туку од политичките структури на државата.

Второ — и при најдобра желба да се помине преку она што е речено во вториот дел од цитатот, невозможно е да не се констатира неодрживоста на компарацијата меѓу сегашната положба на македонскиот народ и таа во XIX и XX век.

Сè до 1945 година македонскиот народ беше поробен, изложен на агресија, на националистичките пропаганди, а потоа на политиката на денационализација и асимилација, а сега макар и во еден дел е слободен. За слобода на тој дел е заинтересиран сиот македонски народ, без оглед каде тој живее, и неговата судбина зависи од самиот него, од успехот на демократските процеси, од способноста на сегашните генерации за стопанска и општествена трансформација на општеството, од нејзината самосвест и одговорност да ги чува и развива придобивките за кои македонскиот народ во спомнатите векови се бореше. Тогаш македонскиот народ ги имаше ропството, пропагандите и борбата. Денес ја има својата државичка.

Во рамките на интензивирањето на политичкиот живот во Републиката голем дел од новите македонски политички партии, се невешти, без искуство и без соодветни политички и стопански програми што ќе понудат перспектива за излез од тешката економска положба во која се наоѓаме, елиминирање на безработицата, за запирање на одливот, од патот без враќање на младите стручни кадри итн. Сметаат дека најголем успех ќе постигнат со експлоатацијата на националните чувства на народот со непирање на сè на планот на минатото, со обопштува-

² Експозе на Глигорие Гоговски, На историски крстопат. Нова Македонија, г. XVI, бр. 15684, Скопје, 22.IX 1990, стр. 2.

ње на експресните случаи во правила итн. Во рамките на таа омилена тема е и дисквалификацијата на македонската историска наука како „званична“, што значи режимска!

Тоа е тешко обвинување со кое, сакале или не, неговите носители му се придружуваат на хорот на сите оние што со сите сили се борат да го докажат токму тоа — дека ние немаме историска наука затоа што нема ни македонски народ. Чудно, на времето, носителите на режимот за чие гласило се обвинува македонската историска наука, таа иста наука, трудбениците што макотрпно се бават со неа, ги обвинуваше како носители на македонскиот национализам!

Без секако двоумење, во својата основа, македонската историографија никогаш не била режимска. Резултатите што ги постигна таа во откривањето на историјата на македонскиот народ, во нејзиното ослободување од баластот на шовинистичките пропаганди, во воспоставувањето на нејзиниот самостоен мозаик претставуваат база за јакнењето, за затврдувањето на националната свест на Македонецот. Без тие резултати тешко може да се замисли постојаното подигање на патриотската свест на масите, особено на младината, патриотизам кој денес се разлива како бран што ги заплиснува сите делови на земјината топка кај што живее Македонецот.

Македонската историска наука не само што го издржа јавниот (стари знамиња, ВМРО(Об)) и, уште повеќе, интересен притисок на агитпропското едноумие на режимската политика меѓу педесетите и шеесетите години на веков, да се откаже од проучувањето и афирмирањето на еден од најзначајните периоди во историјата на македонскиот народ, револуционерната дејност на ВМРО, Илинденското востание, Крушевската Република и, потоа, периодот меѓу двете светски војни, особено на ВМРО(Об), и да ја прифати официјалната режимска доктрина дека вистинската историја на македонскиот народ почнува од 1941—1945 година, туку во периодот кога најангажирано се спроведуваше оваа доктрина, ја проби. Без оглед на притисокот таа, историографијата, ниту во еден момент не се откажа од својата обврска за целосно проучување на минатото на македонскиот народ. Издадените публикации, студии, статии, зборници на документи, спомените на раководителите на Организацијата и востанието, одбележувањата на годишнините, прво срамежливо, а потоа се помасовно, за да се претвори во своевидно народно движење при чествувањето, особено на годишнините на Илинденското востание и на Гоце Делчев, најдобро говорат за самостојноста и придонесот на македонската историографска наука. Впрочем, во полза на оваа констатација говори и напуштањето на политиката на репресалии (1964) против сите оние кои изразуваа симпатии, приврзаност и особено интерес кон Револуционерната организа-

ција, кон ВМОРО и, посебно, издавањето на тритомната историја на македонскиот народ.

И не само тоа. Треба да се каже дека паралелно со јакнењето на авторитетот на историската наука започна начнувањето на теми кон кои режимот покажуваше особена чувствителност: Кочо Рацин, Венко Марковски, формирање на ЦК СКМ, личноста на М. Ш. Шарло, 1941 год. итн.

Се разбира, тоа не беше ни малку лесна и едноставна борба. Таа не беше рамноправна и затоа не може да се каже дека остана без дамки. Во прв ред, како последица на оваа ждано-вистичка политика, во наше издание е наметнувањето на автоцензурата што е одраз на чувството на несигурност, на страв.

Нема сомневање, би било крајно необјективно да се тврди дека во македонската историографија нема и режимски белези. Свој прилог во тоа дадоа апологетиката и аматеризмот. Овој последниот во еден период имаше привилегирани позиции. Старите генерации нема никогаш да го заборават периодот кога од позициите што ги имаа аматерите историчари, рефератите на политичарите или нивните медитации за историското минато на македонскиот народ ги прогласуваа за највисок дострел на марксистичката историографија. Рефератската вистина беше единствена вистина, и политичка и научна.

Меѓутоа, констатирањето на овие состојби во минатото не треба да создава илузија дека времето на аматеризмот во историјата со која многу сакаат да се бават политичарите е дефинитивно минато во нашиот амбиент. Не, тој е присутен и денес особено во актуелните политички борби.

Без да наведувам бројни примери, со сиот ризик да бидам обвинет за неточна оценка на суштината на она што ќе го наведам, ќе цитирам неколку мисли од размислувањата на еден експониран политичар за некои проблеми од нашата историја и за неговите високоумни совети упатени до македонските историчари:

... „Но што беше најжалното, младата македонска историографија долги децении ѝ слугуваше на предавничката национална политика на новите врховисти, па не само ВМОРО на Тодор Александров и Ванчо Михајлов, туку и, обединетата комунистичка ВМОРО (последново е точно — б.м.) ја третираше како пробугарска иредентистичка организација, што беше грубо и срамно изопачување на македонската национална историја. Ни Тодор Александров, ни Ванчо Михајлов, и покрај нивните грешни ставови по националното прашање, не беа агенти на бугарската држава. Напротив, Тодор Александров беше убиен од бугарската држава, а Ванчо Михајлов носеше седум бугарски смртни пресуди. И Тодор Александров и Ванчо Михајлов беа борци за обединетата независна Македонија“. И сега доаѓа до израз најважното, препораката: „Крајно е времето македонската историографија да ја признае оваа историска објективност, да не

остави еден толку богат дел од македонската историја да си присвојат Бугарите, да не им прави кејф на српските шовинисти. Тодор Александров и Ванчо Михајлов се дел од македонската борбена историја а не дел од бугарската историја. Македонските историчари треба да најдат смелост во себе таа вистина да ја кажат. А ако на српските шовинисти тоа нема да им се бендиса, тогаш нека одат по ѓаволите“³.

Овде не треба коментар. Овде треба само да се констатира: тешко и горко на онаа наука на која секој се осмелува да ѝ „соли“ памет. Не треба да се подвлекува дека македонската историографија со индигнации ги отфрла ваквите совети, ниту пак дозволува да биде злоупотребувана за разгорување на ниски страсти.

Се разбира, многу прашања од историското минато на македонскиот народ се отворени. Многу, веројатно, најголем дел во дискусија. Многу, особено од 1945 година, воопшто не се начнати. Тука се прашањата за односите со федерацијата, за меѓународните односи, за односот спрема положбата на македонското малцинство во соседните земји, аграрната политика, колективизацијата, воведувањето на самоуправањето и неговата деградација, забраната на делувањето на здруженијата на македонците од Егејскиот и Пиринскиот дел на Македонија, протерувањето на Пиринците, борбата против Информбирото и карактерот на нејзиното водење, издигнувањето на Партијата над државата, прогонот на идеите и мислата итн.

Отворањето на овие прашања колку има научен, уште повеќе има општествен интерес, особено сега во време на политичката и економската криза во земјата, кога се преиспитува минатото, кога се бараат нови модалитети за иднината на Југославија и на нејзините федерални единици.

Во тие дискусии, и особено за иднината на Македонската Република, за нејзиниот статус, за обединувањето итн., потпирајќи се на стекнатите сознанија и искуство од борбите на македонскиот народ, треба да даде свој прилог и македонската историска наука за помалку емотивно и тесно политикантско, пореално дефинирање на иднината, на националната програма, за влегувањето во новиот 21 век. Впрочем, тоа е право и долг на сите Македонци, на сите жители на Македонија.

Прво и основно, според нас, е задачата на македонската историска мисла натаму уште поупорно да гради свест за тоа дека најважен, најзначаен фактор за сопствените позиции и иднината е самиот македонски фактор — жителите на Македонија; дека од неговата способност за мобилизација и потпирање врз сопствените сили, пред сè, зависи излезот од кризата и одреду-

³ Драган Богдановски, Српски лаги за ВМРО. Македонија, год. 7, бр. бр. 304, Престон — Австралија, од 27 јули до 10 август 1989 г. стр. 4

вањето на идните позиции на Македонија, на Балканот и во Европа.

Во нашата историографија е присутна една доста инфериорна (книжна) и самозалажувачка теза којашто, не ретко, се манифестира и како општествена свест. Нејзина карактеристика е постојано, како аргументација за нашето постоење, самобитност, нашите права на слобода на сопствена држава итн. да се повикуваме на разни изјави, апели, декларации, програми, написи итн. на поединци или организирани групи без релевантна материјална сила. Потоа, откако ќе се аргументираме на таков начин, другите ќе ги обвиниме за тоа што не ни се признати правата, што не ни е задоволено барањето, што е покажано неразбирање, нанесени неправди, дискриминации итн. Шегата настрана. Тоа не е неважно. Само важноста на реченото зависи од материјалната сила на акцијата што стои зад секое барање, а не од хартијата сама по себе. Светот се занимаваше со македонскиот проблем тогаш кога македонскиот народ ги дигаше своите востанија (1878, 1903), или имаше организирана сила која предизвикуваше респект — (1920—1924). И обратно. Интересот за него се сведуваше просто на нула кога неговата револуционерна мисла и акција доживуваше криза и порази.

ОМО Илинден во Пиринскиот дел на Македонија се наметна во Бугарија, во Македонија, на Балканот, во Европа и целиот свет, не со апелите од длабока илегалност, како што е случај со Комитетот за човечки права во Егерјскиот дел на Македонија, туку со акцијата, со способноста да ја добие поддршката на македонскиот народ изразена на собирот на Роженскиот манастир, со активниот секојдневен отпор против политиката на дискриминација на бугарската власт.

Затоа, крајно време е да се сфати дека апелите, манифестите, декларациите итн., сами по себе не ги решаваат проблемите. Тие не се перспектива освен самозадоволство, пасивизација и инфериорност. Само осмислената акција што ја мобилизира свеста, што чини дека може да биде и е потврда на сознанието дека својата судбина ја носиме во своите раце. Таа е таква каква сме ја заслужиле, односно ќе биде таква за каква сме способни да се избориме. Не смееме и не можеме да дозволуваме вината за нашата сегашност, за нашата идна положба да ја фрламе само на другите.

Интензивирањето на политичкиот живот во Републиката и воопшто активирањето на национално-политичката активност во сите делови на македонскиот народ — овде во Републиката, во Пиринскиот и Егејскиот дел на Македонија, во македонската дијаспора во прекуокеанските земји — Австралија, Америка, Канада и во Европа, во моментот се изразува во една не баш нова, но исклучително жива тенденција — создавање на форми на политички живот што имаат сенародна, општонационална аспирација, нешто како народен фронт.

Во дијаспората од шеесеттите години тоа се пројавува како Обединети Македонци (Канада), во последно време организација со слично име се појавува и во Австралија, но со други програмски цели — тие на ВМРО-ДПМНЕ, Движење за ослободување на Македонија (ДОМ), односно движење за ослободување и обединување на Македонија — (ДООМ), Народно ослободителен фронт на Македонија (НОФМ), Македонски национален комитет (МНК) и други. Во најголем број случаи тоа се различни варијации на името на една и иста организација чии иницијатори се главно исти луѓе.

Овде, во Републикава, со многу поголеми амбиции отколку во редовите на иселеништвото, што е нормално, тоа се Движењето за семакедонска акција (МААК) и Внатрешно македонската револуционерна организација — Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ). Во Пиринскиот дел на Македонија тоа е Обединета Македонска Организација Илинден (ОМО Илинден).

Несомнено, коренот на оваа појава лежи во нерешеното македонско национално прашање на Балканот. А неговиот историски извор е традицијата на Внатрешната македонска револуционерна организација (ВМОРО) како организатор и носител на борбата за национално и социјално ослободување на македонскиот народ.

Во нашиот случај посебно внимание привлекуваат МААК и ВМРО-ДПМНЕ со нивните амбиции во македонскиот политички живот да се експонираат и како сенародни движења и како организирани политички партии. Тоа е предмет за политиколошко-социолошки истражувања. Особено е занимлива појавата со ВМРО-ДПМНЕ, којашто има амбиции да се претстави како наследник на традицијата, но и на програмско политичките цели на славната ТМОРО алиас ВМОРО, популарна Гоцева ВМОРО.

Борбата за наследството на името, а со тоа и на традициите на ВМОРО во нашата историја трае речиси непрекинато од Илинденското востание до наши дни, без оглед на тоа што во своето постоење оваа Организација доживеа разни трансформации не само во името, туку и во политичките цели. Во периодот до Илинденското востание таа беше носител на националната борба на македонскиот народ за ослободување и за создавање на своја држава во форма на автономија. Во рамките на таа цел, иако нешто подоцна е вклучено и настојувањето под притисок на шовинистичките пропаганди за запазување на територијалниот интегритет на Македонија и нејзиното организирање како самоуправна област во демократска Турција.

По поделбата на Македонија и особено по завршувањето на Првата светска војна, заборавеното за време на војните име

доживува нова афирмација со две три варијации: ВМРО — автономисти предводувана од Тодор Александров во 1924 година и Иван Михајлов и Александар Протогеров до 1928 и потоа до 1934, и ВМРО(Об) (1925—1937 год.). Автономистичката ВМРО по убиството на Александар Протогеров (1928) се дели на две крила: михајловистичка и протогеровистичка кои водат меѓусебна војна до самоистребување. По 1929 год. поделба доживува и ВМРО(Об) на две крила: федералистичко и национално.

Кога е збор за автономистичката ВМРО која своето име го добива од настојувањето да ја афирмира старата програмска цел на борбата — таа со тек на времето, особено по 1924, се претвора во оружје на најбрната реакција во политичкиот живот на Бугарија. Со својот тероризам прави пустош во Пиринскиот дел на Македонија и е еден од факторите за нестабилност на мирот на Балканот. Ликвидирана е со државниот удар на свенарите во Бугарија од 19 мај 1934 година, со што Михајлов ја загуби својата моќ засекогаш. Иако наследниците на А. Протогеров не ја доживеале истата судбина, и нивната активност беше забранета.

По девети септември 1944 година во Бугарија 1946 година беше организиран голем судски процес против врховистичката дејност на ВМРО. Оваа организација 1947/48 година се обиде да организира бунт во Пиринскиот дел на Македонија, но беше задушен. Полека, постепено нејзините следбеници во тој дел на Македонија времето ги отфрла на бунтиштето на историјата. Но тоа не значи дека се сосема исчезнати.

Во Вардарскиот дел на Македонија за цело време меѓу двете војни, не земајќи ги во обзир четите и терористичките групи, постои длабоко во илегалност една мала група приврзаници на ВМРО на Михајлов, чија дејност, особено по 1930 година, е сосема ирелевантна.

Името на ВМРО, без попрецизни сознанија за суштината, целите и широчината на влијанието, е присутно кај некои младински групи и поединци помеѓу 50 и 60 години на овој век во СРМ. Денес, сè уште не е познато дали тоа беше израз на младински романтизам, своевидно незадоволство и отпор поради негативниот однос на партиската политика кон македонската историја од периодот на ВМОРО и Илинденското востание или нешто друго. Меѓутоа, факт е, кога политиката попусти и се откажа од репресирање на младинците што изразуваа симпатии кон тој дел на нашето минато, ова престана да биде повеќе актуелно.

Оттука појавата на ВМРО-ДПМНЕ, со амбиции да биде во исто време и движење што поврзува со наследството и политичка партија која претендира тоа наследство да го претвори во актуелна политичка програма, претставува појава што заслужува внимание. Се разбира, не заради репресалии и забрана, туку од чисто социолошко-политички аспект. Од гледна точка на спознавање на изворот на идеите, погледите и стремежите на

нејзините приврзаници, како и од аспект на широчината на нејзиното влијание во масите. Не треба да се заборави дека нема национални движења, партии итн., кои во својот развој не доживеале трансформации и промени кои најчесто се контраверзни на изворните начела. Тоа произлегува од различниот социјален состав, а според тоа и интерес што го чини едно движење, од натамошните промени во социјалната структура во текот на времето, од идејните определби и практика на силите врз кои се потпира движењето итн. Тоа е и со историјата на ТМОРО — ВМОРО — ВМРО — ВМРО(Об), за кое зборува и на изглед чисто формалната промена на името, што не е ништо друго, туку израз на противречните процеси во Организацијата. Имено, тоа е она што предизвикува љубопитство, за кое, повеќе од сигурно, изборите ќе дадат најдобар одговор на оваа дилема.

Најверојатно иднината ќе покаже дека сегашниот обид за обновување на името на ВМРО, т.е. на Револуционерната Организација, родено во друго време и во други историски околности, нема повеќе почва за живеење. Тоа му припаѓа на историјата. Ќе останат трајни само основните идеи на ВМОРО. Тие ќе останат сè додека постојат причините што ја родија оваа организација, т.е. додека не се реши македонското национално прашање!

Значајно прашање, кое исто така заслужува да го привлече вниманието на македонската историска наука, е иднината на македонската Република како држава на македонскиот народ.

Уставната криза во Југославија, дискусиите за нов договор врз кој ќе се уредат идните односи меѓу постоечките федерални единици, го наметнуваат прашањето за иднината на Македонија: федерална, конфедерална, самостојна.

Почнувајќи од Кресненското востание (1878) па наваму, иманентна црта на сите програмско политички цели на македонското национално-ослободително движење е сожителството со народите во Македонија и со соседните на Македонија народи и држави.

Изворот за ваквата определба се наоѓа во релевантноста на народносните прилики во Македонија, во противречностите меѓу балканските земји, како и на односот на силите меѓу нив. Македонскиот субјективен фактор секогаш имал јасна претстава дека односот на пропорциите 51:49 помеѓу националностите што живееле во Македонија во корист на македонскиот народ, покрај испреплетеноста по место на живеење, диктирал само политика на взаемно почитување, потреба од соработка во борбата за ослободување и сожителство во заедничката држава. Таа идеја е присутна во документите на Кресненското востание за уредување на меѓусебните односи на жителите на Македонија во мешаните и немешани населби, во името на револуционерна Организација, „Внатрешно македонско-одринска револуционерна организација“, кое значи револуционерна соработка со жители-

те на друга Област во Турција што се борат за слобода, како и во Манифестот на Крушевската република.

Се разбира, носителите на македонската револуционерна мисла имале јасна претстава дека сигурноста на македонската држава во рамките на постоечките односи не зависи само од изградбата на политичкиот систем што го обезбедува сожителството и внатрешниот мир. Тоа зависело и од односите на Балканот, од односите меѓу балканските народи. Жестината на судирот на пропагандните борби на балканските држави Бугарија, Грција и Србија во Македонија говорел дека мирниот развој и опстанокот на македонската држава, па според тоа и мирот на Балканот, постојано ќе бидат загрозувани ако не се создадат услови за поврзувањето на балканските народи во една поширока заедница изградена на рамноправни начела и соработка. Оттука и интернационалниот белег на програмските цели на македонското национално ослободително движење кое со текот на времето и горчеливото искуство од односите на Балканот се претворил во основна определба: сожителство изградено врз принципите на федерација или конфедерација меѓу балканските народи, па и пошироко.

Историското искуство говори дека парчосувањето на Балканот на одделни самостојни држави со релевантно изедначени односи на силите: економски, човечки итн., секогаш претставувало опасност за мирот во овој дел на Европа, па и за самата Европа. Борбата за доминација на Балканот меѓу Бугарија, Србија и Грција по Берлинскиот конгрес до крајот на Првата светска војна (1878—1918) предизвика три, односно четири меѓусебни војни. Создавањето на Југославија 1918 година, без оглед на нејзиниот внатрешен карактер, влијаеше за промена на односот на пропорциите помеѓу балканските земји, што имаше влијание и врз опасностите од меѓусебните судири. Тоа го потврдува и периодот по Втората светска војна, без оглед на кризата во меѓународните односи, како резултат на студената војна. Впрочем, тоа го потврдуваат и сегашните движења во политиката на некои балкански земји предизвикани од можностите за распаѓање на федерална Југославија. Евентуалното демонтирање на Југославија, на нејзините составни делови, повторно ќе го изедначи односот на силите на поранешните држави на Балканот: Србија, Бугарија и Грција, коишто не се откажале од своите илузии за доминација на Балканот, а тоа значи за завладување и нова поделба на Македонија. Разликата е во тоа што покрај бугарскиот, грчкиот и српскиот државен фактор сега е присутен и албанскиот, што уште повеќе ја усложнува ситуацијата. Од своја страна, евентуалната дезинтеграција на Југославија ќе ги остави зад себе си уште и Македонија, Хрватска и Словенија како држави. Во меѓусебното ривалство на создадените балкански државички за доминација и предоминација под форма на решавањето на нерешеното национално прашање (сите имаат нерешено

национално прашање) во измешаниот Балкан, разните комбинации за сојузи и парасојузи ќе станат секојдневна појава што ќе претставува перманентна опасност по мирот на Балканот. Впрочем еден таков сојуз на Балканот веќе едно десетлетие, ако не и повеќе, пред нашите очи се гради помеѓу Бугарија и Грција на сметка на македонската република и на Југославија и покрај спротивноста на интересите што постојат меѓу нив. Не треба да се заборава и на неодамнешното сосема реално предвидување, на сега веќе покојниот историчар, академик Васа Чубриловиќ, за можното договарање утре помеѓу Бугарија и Србија за повторна делба на Македонија!

Во рамките на ваквиот можен заплет на односите на Балканот, како резултат на најлошата можна варијанта на расплетот на југословенската криза, македонската интелектуална мисла е повикана на сериозен напор за конципирање на иднината на реално постоечката држава на македонскиот народ — Социјалистичка република Македонија. За секој случај тоа е потребно без оглед дали расплетот ќе нè натера да живееме во федерација, конфедерација или како самостојна државичка на Балканот. Колку што е досега познато во јавноста, ниту една политичка партија не ги елаборирала (освен две, и тоа летимично, дека во случај на потребата Македонија да се организира како самостојна држава ќе се залагаат за нејзината неутралност, демилитаризација гарантирана од ООН) најразличните аспекти на тоа прашање, што е знак на неговото потценување или неразбирање!

Во нашата македонска средина и овде во Републиката, на Балканот и во дијаспората, со прилично нагласен акцент е присутна идејата за обединета и независна Македонија. Нема што, тоа е прекрасна идеја. Таа се базира врз изворните традиции на македонското национално револуционерно минато, на Илинденската револуција. Меѓутоа, без оглед на сиот одиум што ќе ја предизвика следнава констатација, идејата за обединување на Македонија во сегашните услови и нејзиното организирање во самостојна држава е крајно нереална, хипотетична и создава само романтични илузии.

Како што е познато, прашањето за обединување на Македонија од нејзината поделба 1913, 1919 год. наваму, меѓу двете светски, како и по Втората светска војна, постојано е присутно во редовите на македонските политички сили, без оглед на нивната идејна ориентација и партиска припадност. Затоа се градени и теории кои тргнувале од новите реалности во Македонија, создадени по обезличувањето (демакедонизирањето) на нејзиниот Егејски дел.

Колку е нереална оваа идеја сфатена во нејзината класична верзија, кога етничкиот состав на населението беше 51 : 49 во полза на словенското население на Македонија, говорат следниве неколку моменти. Трите дела на Македонија денес имаат околу

пет милиони и триста илјади души. СРМ има два милиона жители од кои еден милион и двесте илјади се Македонци. Пиринскиот дел има околу 250 илјади од кои, може да се претпостави 200 илјади се Македонци. Од своја страна Егејскиот дел има околу 3 милиони од кои околу 250 илјади се Македонци, 100 илјади, веројатно, Власи, нешто Албанци, Роми итн. Останатото население од 2 милиони и 500 илјади се Грци. Сегашниот однос на населението во Републикава е околу 68:32 во полза на македонскиот народ. Во претпоставена обединета Македонија, македонскиот народ би чинел нешто повеќе од 21 процент од вкупното население, под услов дека наведените бројки се точни. Промена на етничката структура во Егејскиот дел на Македонија може да се изврши само по примерот по кој што таа беше направена по Првата светска војна, и особено после Грчко-турската војна 1919—1922 година. Тоа, се разбира, е политика на геноцид што здравиот разум, хуманизмот, соработка меѓу балканските народи, иднината на еден обединет Балкан и Европа не можат и не треба никогаш да го допуштат. Тоа е сосема нереална и анти хумана идеја!

Во битието на македонската политичка мисла длабоко е легната идејата за поширока балканска заедница. Таа идеја за федерирање на балканските народи, без оглед на карактерот на карактерот на федерацијата е и општа програмска цел на ВМРО(Об) и на македонските комунисти. Создавањето на федерална Југославија донекаде го апсолвтира тоа прашање, но тоа не значи дека потребата од уште пошироко поврзување на народите нема веќе смисла. Вистина, таквите размислувања во 50-те години на овој век, од прагматско политички причини, идејна кусогледост итн. во нашата Република не се допуштаа. Меѓутоа, денес кога Европа со големи чекори се движи кон своето поврзување и интегрирање, овие идеи на македонското политичко наследство заслужуваат целосна ревитализација. Само тоа е перспективата на македонското духовно обединување при полно почитување на индивидуалните права на човекот.

Покрај појавата на многупартизмот во политичкиот живот во Републиката и на разните асоцијации и здруженија во деловите на Македонија надвор од границите на СРМ, како и во редовите на македонската дијаспора, со потесни или поопшти интереси и цели, во последните неколку години македонската политичка мисла и иницијатива е збогатена со уште една појава: размислување за создавање на општомакедонска организација. Денес како во редовите на Македонците во светот (Австралија, Америка, Канада, Европа), така и во Републиката циркулираат повеќе идеи и конкретни иницијативи во таа смисла. Една од постарите е да се создаде „Македонско национално собрание“ со седиште во Женева во кое би биле претставени сите делови на Македонија, и кое би се занимавало со иднината на Македонија. Втората е да се создаде „Македонски национален совет“ со исти

цели и седиште надвор од Балканот како во претходниот случај. Постои иницијатива и една веќе организирано оформена постапка за создавањето на „Македонски национален конгрес“. Носители на иницијативата се некои интелектуални кругови од редовите на Македонците во светот, како и некои средини во Републиката. Првите, на својата замисла ѝ даваат политички карактер. Во Конгресот сметаат дека би требало да бидат застапени претставниците на сите делови на Македонците, само не и од Републиката. Седиштето на Конгресот би било во Европа. Втората иницијатива веќе е претворена и во конкретно организационо обликување. Нејзината програмска ориентација е „Македонскиот национален конгрес“ по примерот на „Еврејскиот национален конгрес“ да израсне како надпартиска општомакедонска национална институција со конкретна практична дејност: во стопанството, банкарството, науката, образованието, културата итн.

Кон овие идеи се надоврзуваат уште размислувањата за создавање на „Светско здружение на Македонците“ со нагласена хуманистичка програма и седиште во Скопје, потоа на „Македонскиот форум“ со седиште во Македонија, Македонски национален фронт — ВМРО(Об)!

Зголемувањето на интензитетот на контактите помеѓу Македонците на културен, стопански, политички, научен план, настапот на општомакедонската делегација пред Европскиот совет и пред комисијата на КЕБС за заштита на човечките права, разни мирни демонстрации против дискриминирањето на правата на Македонците во соседните земји на Балканот, но и пред југословенските дипломатски претставништва, нема сомневање, го јакнат сознанието за потребата од меѓусебно поврзување, од создавањето на општо македонско национално тело коешто ќе се бави со сегашната положба на Македонците во светот, ќе презема разни иницијативи од интерес за македонскиот народ и, во исто време, ќе се окупира со проблемите пред кои како народ, како културен национален субјект ќе се најдеме во 21 век.

Повеќе од сигурно е дека ваквите струења, идеи, конкретни чекори се одвиваат и под влијанието на интеграционите движења во светот и особено во Европа пред настапувањето на новиот век.

Досегашното искуство говори дека само од сплотеноста, единството и осмисленоста на акцијата произлезена од факторот зад којшто стои ум, фактор што ги синтетизира, осмислува, насочува и афирмира стремежите на народот, може да се очекуваат симпатии и поддршка од светската заедница. Повеќе од веројатно е, тргнувајќи од конкретната положба во која се наоѓаат различните делови на македонскиот народ на Балканот, во Европа, прекуокеанските земји, од растечкиот патриотизам и чувство за целина, иднината не ѝ донесе создавање на едно општо македонско тело поставено на федерални основи низ кое

ке се врши сè поцврстото поврзување помеѓу Македонците, пред сè, на духовен и стопански план!

Се разбира, најголемиот интерес и грижа на секој Македонец, без оглед на тоа каде живее и на неговите идејни гледања, е и ќе остане, положбата на Републиката, нејзината иднина и иднината на деловите на македонскиот народ во соседните на Македонија држави, т.е. на Балканот. Без дилема, во голема мера од таа положба зависи и вкупната положба на Македонците како национален индивидуалитет во европските и во прекуокеанските земји.

Во своето милениумско живеење на Балканот македонскиот народ никогаш не бил носител на акции за завладување на туѓи територии, за поробување и експлоатации. Периодот на неговите национални борби за ослободување и државно конституирање е исполнет со идеи за поврзување и сожителство меѓу балканските народи.

Потпирајќи се на духот на најдобрите традиции на својата историја, во чија што основа длабоко се вткаени мислите на Гоце Делчев, потпирајќи се на наследството на духот на големите хуманисти на балканските народи: Светозар Марковиќ, Христо Ботев, Рига од Фере, Штротсмаер итн. нам, на Македонците, нй припаѓа и правото и обврската да го дигнеме својот глас против сеништето на национализмот што се шири во Југославија и на Балканот. Нам нй се потребни единството на Југославија и на Балканот. Само такви, ослободени од атавизмите на минатото, решително оневозможувајќи го сè она што може да предизвика локална војна и нови поделби, обединети со целосно почитување на човековото право на лично достоинство можеме без страв да гледаме на својата заедничка иднина. И само такви може да нè прифати Европа. Тоа ќе ги реши и сите национални прашања на Балканот!

Македонската историска научна мисла може, и треба, да го даде својот прилог во општо-југословенските и општо-балканските движења.

Ние ја проучуваме сопствената историја, пред сè, за нас самите, за нашите потреби. Не за своите комшии, не за светот. Нам нй е потребно да се видиме себе си како субјект на сопствената судбина, на своите тетеравења низ историјата, но и на неуништивоста на сопственото опстојување. Ние сакаме да го афирмираме нашето историско право, да останеме свои на своето, и со сите што тука сме ги затекнале или меѓувремено што сме дошле да сожителствуваме. Еден пат за секогаш да ја отфрлиме свеста што со векови нй се насадувала и се насадува дека — на овие простори, во овој свет, нам нй припаѓа само правото на страдањето.

Се разбира, како млада наука на еден стар народ, не се залагаме за самоизолација, за самозадоволство од самите себе. Напротив, нам нй се потребни соработка и другарување со сите

колеги на Балканот во интерес на соработката меѓу балканските народи. Се чини дека дојде времето македонската хуманистичка мисла, во најширока смисла на зборот, да стане носител на идејата за општобалканска средба на сите оние сили и сите хуманисти на Балканот на кои им лежи на срце мирот и просперитетот на балканските народи! Во прв ред таква средба им е потребна на историчарите!

Ivan KATARDZHIEV

POLITICS AND HISTORY — HISTORY AND POLITICS

S u m m a r y

The Macedonian history has clearly and precisely defined the almost century-long development of the Macedonian nation on several crucial moments of its development. Today, in the seethed political situation in Yugoslavia, in Macedonia, in the Balkans, in Europe and in the world, when many facts are being brought to light, when there is a need for a catharsis, a release of the ballast of one-mindness, socialism and ideology, when the future of the Balkan nations, and especially of the Macedonian nation, is at stake, we have to show clearly and precisely the permanence of our historic past. But, we should also point out to the irrationality, to the danger of manipulation or, more exactly, the abuse of the historical truth. Therefore, we should stress the fact that in the political combinations, in the struggle for power, it is immoral and inadmissible that science should be labeled flatly as official or »regime's«.

1. The first step in the process of identifying a problem is to recognize that a problem exists. This is often done by comparing current performance with a desired state or goal. If there is a discrepancy, a problem is identified.

ACKNOWLEDGMENTS

STATION 00A (RIDGE) - 1907-1910

[illegible]

The Department of the Interior has already been authorized to conduct a study of the Department's present and future needs for personnel, equipment, and facilities. The Department is also authorized to conduct a study of the Department's present and future needs for personnel, equipment, and facilities. The Department is also authorized to conduct a study of the Department's present and future needs for personnel, equipment, and facilities.